

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

- *Українська писемність XI—XIV ст.: розвінчання російських міфів (доповідач — член-кореспондент НАН України В.М. Мойсієнко)*
- *Збалансованість розвитку міст і регіонів України: довоєнний вимір та орієнтири післявоєнної відбудови (доповідач — член-кореспондент НАН України С.А. Лісовський)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 8 січня 2025 року

Засідання Президії НАН України 8 січня 2025 р. відбулося під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали наукову доповідь професора кафедри української мови Житомирського державного університету імені Івана Франка члена-кореспондента НАН України **Віктора Михайловича Мойсієнка** про розвінчання російських міфів щодо української писемності XI—XIV ст. (докладніше див. на с. 50).

Без усвідомлення розвитку Давньої Русі періоду XI—XIV ст. як невід’ємного складника українського мовного минулого складно зрозуміти мовне сьогодення, оскільки підвалини української мовної норми були наявними вже в найдавніших рукописних текстах XI ст. Не одне століття російські вчені-гуманітарії поширюють у світі міф про те, що до XIV ст. українці, росіяни й білоруси мали спільну давньоруську культуру, давньоруську мову і давньоруську писемність, які зрештою й успадкувала Москва. Спростування таких псевдонаукових поглядів залишається одним із найбільш актуальних завдань, що стоять перед українськими науковцями.

Фундаментальні риси української мови постали на протоукраїнських землях одночасно з розпадом праслов’янської мовної єдності і засвідчені від середини XI ст. у перших писемних пам’ятках місцевого походження Русі-України — графіті, написах на предметах, богослужбових книгах, переписаних монахами з українських земель. Особливо виразно характерні риси тогочасного українського мовлення постають у світських написах, а в тексти богослужбових книг народнорозмовна стихія проникає поступово, і з часом її присутність там зростає: церковнослов’янська мова набуває спочатку київського, а потім галицько-волинського колориту. Тому мову давніх церковних книг, таких як Реймське Євангеліє (перша пол. XI ст.), Остроми-

рове Євангеліє (1056—1057), Турівське Євангеліє (середина XI ст.), Святославові ізборники (1073 і 1076 р.), Архангельське Євангеліє (1092), переписаних у київських скрипторіях, називаємо церковнослов'янською мовою давньоукраїнської редакції. Ця давньоукраїнська (не спільноруська і не спільносхіднослов'янська) редакція з часом поширювалася на інші терени середньовічної Русі.

Від початку XXI ст. в українській медієвістиці опубліковано низку важливих праць про мовне минуле найдавнішого писемного періоду Русі-України. Це передовсім дослідження члена-кореспондента НАН України Василя Німчука «Історія української мови. Хрестоматія. X—XIII ст.» (2016), академіка НАН України Григорія Півторака «Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов» (2004), академіка НАН України Віталія Скляренка «Темні місця» в «Слові о полку Ігоревім» (2003) і «Дослідження з етимології та історичної лексикології української мови» (2018), Людмили Гнатенко «Палеографічно-орфографічна атрибуція української кириличної рукописної книги» (2016), В'ячеслава Корнієнка «Графіті Софії Київської XI — початку XVIII ст.» (упродовж 2014—2020 рр. опубліковано 12 томів). Слід також відзначити діяльність учасників наукового проекту «Повертаємо в Україну культурну спадщину», який започаткувала Ганна Горобець. Під час його реалізації опубліковано «Холмське Євангеліє XIII ст.» (факсимільне видання пам'ятки, доповнене науковими дослідженнями), «Луцький Псалтир 1384 року», «Луцьке Євангеліє XIV ст.», «Лавришівське Євангеліє XIV ст.», «Реймське Євангеліє XI ст.», «Віденський Октоїх XIII ст.», «Молитовник Гертруди (Псалтир Егберта) X—XI ст.», «Христопільський Апостол XII ст.», «Молитовник князя Володимира (Службник Теодоровича) XIV ст.», «Галицько-Волинське Євангеліє XII ст.», а також підготовлено до друку «Турівське Євангеліє XI ст.».

Науково-методичний і кадровий потенціал досліджень у цій галузі варто нарощувати й розвивати. Вкрай важливо максимально активізувати дослідження давньої української

писемності, публікувати пам'ятки мови з ґрунтовними науковими коментарями і доносити їх до уваги української громадськості та міжнародної наукової спільноти.

Необхідно продовжити розпочату науковцями Інституту української мови НАН України під керівництвом члена-кореспондента НАН України Василя Німчука роботу з підготовки Словника давньоукраїнської мови XI—XIV ст. Актуальним для української медієвістики є створення колективної академічної праці «Українська писемність XI—XVIII ст.». Над проектом такого видання працює нині член-кореспондент НАН України В.М. Мойсієнко.

В обговоренні доповіді взяли участь головний науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О.О. Потебні НАН України академік НАН України Г.П. Півторак; директор Інституту української мови НАН України доктор філологічних наук, професор П.Ю. Гриценко; професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка доктор філологічних наук Г.М. Наєнко; провідний науковий співробітник Національного заповідника «Софія Київська» доктор історичних наук В.В. Корнієнко; в.о. академіка-секретаря Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, директор Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України академік НАН України Б.М. Ажнюк; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали наукову доповідь заступника директора з наукової роботи Інституту географії НАН України члена-кореспондента НАН України **Сергія Антоновича Лісовського** на тему «Збалансованість розвитку міст і регіонів України: довоєнний вимір та орієнтири післявоєнної відбудови» (стенограму див. на с. 61).

Починаючи з 1992 р. на виконання рішень, ухвалених на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992), XIX спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН (1997), Всесвітньому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002) та на Конференції ООН зі сталого розвитку в Ріо-де-Жанейро (2012), зусилля фахівців НАН України було спрямовано на проведення наукових досліджень з розроблення та впровадження засад переходу України на принципи сталого розвитку. Однією з провідних установ Національної академії наук України, що виконувала і виконує ці роботи, є Інститут географії НАН України, співробітники якого на базі результатів тривалих системних досліджень регіонального природокористування опрацьовують теоретичні аспекти та розробляють відповідні рекомендації щодо принципів сталого розвитку нашої держави. Зокрема:

- вперше в Україні опрацьовано теоретико-методологічні засади та розроблено методіку суспільно-географічного дослідження проблем забезпечення збалансованого розвитку України;
- обґрунтовано і реалізовано багаторівневу (від глобального до локального) систему комплексних досліджень проблем збалансованого розвитку;
- запропоновано й апробовано інтегральний показник збалансованості розвитку держави і на його основі здійснено порівняння збалансованості розвитку окремих країн, територій світу та України як складової світового співтовариства;
- визначено рівні збалансованості розвитку міст України до початку російського повномасштабного вторгнення (на прикладі 153 міст обласного значення).

За тематикою виконаних робіт опубліковано 7 монографій.

Розпочата у 2014 р. війна Росії проти України, окупація Криму, бойові дії на Донбасі та повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р. зумовили найбільші виклики на шляху України до сталого розвитку та негативно вплинули на стан населення, навколишнього середовища і господарства країни. На всіх рівнях держав-

Виступ члена-кореспондента НАН України Сергія Антоновича Лісовського

ного управління розробляють заходи з подолання руйнівних наслідків агресії. Одним із важливих документів у цій сфері є затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 Державна стратегія регіонального розвитку на 2021—2027 роки.

У Національній академії наук України планом заходів з реалізації Концепції розвитку НАН України на 2021—2025 роки передбачено дослідження щодо підвищення безпеки й обороноздатності України та її відновлення у військовий і повоєнний періоди. Пріоритетними серед них визначено географічні та картографічні дослідження природи й суспільства та їхньої взаємодії; трансформації економіки з метою обґрунтування збалансованого розвитку регіонів України.

Після початку повномасштабного вторгнення Інститут географії НАН України вніс відповідні зміни до робочих планів основних науково-дослідних робіт. Зокрема, започатковано цільові дослідження, пов'язані з аналізом впливу наслідків військових дій на довкілля, суспільну й економічну сфери держави, за такими темами:

- геоінформаційна система загроз і викликів збалансованому розвитку регіонів України;
- сільське населення України в умовах трансформаційних змін і російської збройної агресії;
- науковий супровід впровадження цілей сталого розвитку в Україні та її регіонах.

Масштабна російсько-українська війна призвела до небаченого від часів Другої світової війни урбіциду значної кількості українських міст, катастрофічних руйнувань середовища життєдіяльності містян, великих людських втрат. Це потребує докорінного переосмислення пріоритетів міського розвитку та шляхів досягнення збалансованості й забезпечення інтегрованого повоєнного розвитку міст і регіонів.

Результати вивчення стану збалансованості розвитку міст України та рекомендації щодо основних принципів їх повоєнного відновлення стануть науковим підґрунтям для оцінки масштабів людських втрат, екологічних, соціальних та економічних збитків, завданих агресором, а також обсягів репарацій і відшкодувань, які має сплатити країна-агресор.

В обговоренні доповіді взяли участь академік-секретар Відділення економіки НАН України академік НАН України Е.М. Лібанова; заступник директора з наукової роботи Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «Діпромисто» імені Ю.М. Білоконя доктор географічних наук, професор Ю.М. Палеха; віцепрезидент НАН України, голова Секції хімічних і біологічних наук НАН України академік НАН України В.Г. Кошечко; віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В.Л. Богданов; заступник академіка-секретаря Відділення фізики і астрономії НАН України член-кореспондент НАН України А.М. Негрійко; директор ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В.М. Геєць; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- затвердили оновлене положення та склад Українського комітету Міжнародної асоціації з дослідження і поширення слов'янської культури;

- погодили план підготовки та випуску видавничої продукції НАН України у 2025 р.

Призначено:

- доктора фізико-математичних наук **Лебеда Олександра Анатолійовича** на посаду директора Інституту прикладної фізики НАН України.

Погоджено призначення:

- кандидата фізико-математичних наук **Гокова Сергія Павловича** на посаду завідувача відділу фундаментально-прикладних ядерних досліджень Інституту фізики високих енергій і ядерної фізики Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут»;

- кандидата фізико-математичних наук **Казарінова Юрія Геннадійовича** на посаду завідувача відділу фізики випромінювання і багатоканальних трекових детекторів Інституту фізики високих енергій і ядерної фізики Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут»;

- кандидата фізико-математичних наук **Маца Вячеслава Олександровича** на посаду вченого секретаря Науково-дослідного комплексу «Прискорювач» Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут».

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- головного наукового співробітника Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України члена-кореспондента НАН України **Гінтова Олега Борисовича** за багаторічну невтомну плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю, значні творчі здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі тектонофізики і вивчення літосфери України;

- завідувача кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка члена-кореспондента НАН України **Слободяника Миколу Семеновича** за багаторічну плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі хімії твердого тіла.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- провідного наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України доктора фізико-математичних наук **Лагути Валентина Володимирівича** за багатолітню плідну наукову працю та вагомий особистий внесок у галузі радіоспектроскопії твердих тіл;

- співробітників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна — професора кафедри доктора сільськогосподарських наук **Ачасова Андрія Борисовича**; провідного наукового співробітника

доктора фізико-математичних наук **Голубова Олексія Андрійовича**; професора кафедри доктора технічних наук **Горбенка Івана Дмитровича**; завідувача кафедри доктора філологічних наук **Рєбрія Олександра Володимировича** — за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 220-річчя від часу заснування університету.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- директора Інституту екології Карпат НАН України члена-кореспондента НАН України **Данилика Івана Миколайовича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю, особисті творчі здобутки та вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих наукових кадрів — фахівців у галузі популяційної екології й охорони природи;
- ректора Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна доктора юридичних наук **Кагановську Тетяну Євгенівну** за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 220-річчя від часу заснування університету.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- начальника Харківської обласної військової адміністрації доктора юридичних наук **Синегубова Олега Васильовича** за самовіддану працю з відновлення і збереження Харківщини в умовах воєнних дій та активне сприяння підтримці наукової сфери і розвитку наукового потенціалу регіону;
- Харківського міського голову **Терехова Ігоря Олександровича** за самовіддану працю з відновлення і збереження Харківщини в умовах воєнних дій та активне сприяння підтримці наукової сфери і розвитку наукового потенціалу регіону.

Відзнакою НАН України «Талант, натхнення, праця» нагороджено:

- наукового співробітника Інституту прикладної математики і механіки НАН України кандидата фізико-математичних наук **Савченко Марію Олексіївну** за плідну сумлінну працю, високий творчий потенціал та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі якісної теорії квазілінійних еліптичних і параболічних рівнянь;
- директора Навчально-наукового інституту «Фізико-технічний факультет» Харківського національ-

ного університету імені В.Н. Каразіна кандидата фізико-математичних наук **Кузнєцова Пилипа Едуардовича** за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 220-річчя від часу заснування університету.

Подякою НАН України відзначено:

- старшого наукового співробітника Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України кандидата фізико-математичних наук **Гриця Валерія Йосиповича** за багатолітню плідну творчу працю та вагомий науковий здобутки у галузі біофізики, біохімічної кінетики й нелінійної динаміки хаотичних систем;
- старшого наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України кандидата хімічних наук **Семенову Олену Леонідівну** за багатолітню плідну невтомну працю та значний внесок у наукові дослідження фазових рівноваг у системах перехідних металів;
- провідного наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України кандидата фізико-математичних наук **Томили Тамару Василівну** за багатолітню плідну наукову працю та вагомий особистий здобутки у галузі фізики твердого тіла;
- заступника директора з наукової роботи Інституту електрофізики і радіаційних технологій НАН України доктора фізико-математичних наук **Брюховецького Василя Володимировича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі радіаційної фізики твердого тіла та фізики надпластичної деформації;
- завідувача кафедри Національного університету «Львівська політехніка» доктора економічних наук **Мельник Ольгу Григорівну** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного підприємництва та реформування митної системи України;
- трудовий колектив Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна з нагоди 220-річчя від часу його заснування;
- співробітників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна — радника ректора академіка НАН України **Бакірова Віля Савбановича**; професора кафедри доктора біологічних наук **Атраментову Любов Олексіївну**; професора кафедри доктора фізико-математичних наук **Бердника Сергія Леонідовича**; професора кафедри доктора соціологічних

наук **Голікова Олександра Сергійовича**; завідувача кафедри кандидата юридичних наук **Гришину Наталію Вікторівну**; завідувача кафедри доктора філософії **Матвеєнко Марію Сергіївну**; доцента кафедри кандидата фізико-математичних наук **Рохмістрова Дмитра Володимировича**; директора Навчально-наукового інституту екології кандидата географічних наук **Пітенко Ганну Валеріївну**; професора кафедри доктора біологічних наук **Утевську Ольгу Михайлівну**; доцента кафедри кандидата хімічних наук **Фарафонова**

Володимира Сергійовича; доцента кафедри кандидата фізико-математичних наук **Хрустова Максима Михайловича** — за багатолітню плідну працю на освітянській ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 220-річчя від часу заснування університету.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик